

การเข้ามอบตัวในยุควิถีโควิดกับสิทธิที่จะได้รับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา THE SURRENDERED COMMITMENT ONESELF IN COVID-19 PANDEMIC WITH THE RIGHT OF CRIMINAL JURISDICTION PROCEDURE*

ทธรณ์ สิทธิศักดิ์

Thon Sitthisak

วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

College of Law and Government Sisaket Rajaphat University

Email: thon.s@sskru.ac.th

บทคัดย่อ

การสร้างหลักประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งในภาวะปกติหรือในห้วงแห่งการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐต้องสร้างหลักประกันให้กับทุกคนว่าเมื่อได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในฐานะใดจะยังคงมีหลักประกันในสิทธิต่างๆที่เป็นธรรมโดยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคนทั้งตามหลักสากลและภายใต้มาตรการตามกฎหมายที่เป็นธรรม เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมามีอวัยวะไวซึ่งสิทธิตามธรรมชาติที่จะมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคที่ไม่มีใครจะสามารถพรากไปได้แต่อย่างไรก็ตามรัฐเองมีหน้าที่โดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นกลไกของรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาดำเนินการที่อาจล่วงล้ำสิทธิของบุคคลได้ในระหว่างดำเนินการเช่น การจับ การค้น การควบคุมตัวในระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งรัฐต้องสร้างหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งสิทธิในฐานะพลเมืองทั่วไป เช่น สิทธิการได้รับการรักษาพยาบาลและสิทธิต่างๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะเห็นได้ว่าไม่ว่าในช่วงปกติหรือแม้กระทั่งมีการระบาดของโรคอุบัติใหม่ การกระทำความผิดกฎหมายก็ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ดังนั้นการใช้อำนาจของรัฐนอกจากจะต้องมีมาตรการคุ้มครองสิทธิปกติที่เคยถือปฏิบัติรัฐจะต้องมีหลักประกันพื้นฐานในด้านอื่นๆแก่ประชาชนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่ขั้นสอบสวน เช่นบุคคลที่เข้ามอบตัวต่อรัฐเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นโดยในบางกรณียังไม่มี การจับกุมตามกฎหมายถือว่าบุคคลนั้นได้สละสิทธิหลายประการในความเป็นปัจเจกชน กฎหมายในปัจจุบันและในทางปฏิบัติได้มีหลักประกันสิทธิพื้นฐานของบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ตั้งแต่เริ่มต้นทั้งสิทธิโดยทั่วไปและสิทธิในทางอาญาหลายประการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ว่าสถานการณ์ของสังคมจะมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรการคุ้มครองสิทธิของประชาชนจะต้องดำเนินการควบคู่กับมาตรการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมผ่านการบัญญัติเป็นกฎหมายที่ชัดเจน

คำสำคัญ: หลักประกันสิทธิ; การคุ้มครองสิทธิ; ผู้ถูกจับ; การจับ; ผู้ต้องหา

* Received February 10, 2022; Revised April 26, 2021; Accepted June 18, 2022

Abstract

Accordingly, the right establishment of citizen right is also involved with criminal adjudicative jurisdiction procedure in ordinary situation & severe COVID- 19 pandemics worldwide. Moreover, it is very essential to government state which must assurance establishment for all into criminal adjudicative jurisdiction procedure in any status. Everyone have any right assurance with equity throughout individual protection right by global principle under the rule of law & equity. Naturally, human being was born with natural human right of living, freedom of physical body including equity without separation. However, government state has a direct obligation duty mission to social order & peace. The illegal wrong action is occurred; therefore, legal government measurement is crucial to resolve the invasion of individual right amidst procedure such as arrest, search, detention among lawsuit procedure. Consequently, state must establishment of right assurance in criminal adjudicative jurisdiction procedure for general citizen right such as medical service benefit right including any right of criminal adjudicative jurisdiction procedure through new species COVID-19 virus pandemics worldwide. The illegal wrong doing action is not different from this issue. Consequently, the government state uses the power authority to protect human right from the traditional norm approach. State must have fundamental assurance establishment for any demand to our people also especially any person who entry to the criminal adjudicative jurisdiction procedure since investigative step. Any person, who was surrendered to police officer, was doing the illegal action in any case without arrest throughout law enforcement. Any person waiver many rights for individual. Presently, law & pragmatic action has fundamental right assurance into criminal adjudicative jurisdiction procedure since general right & criminal right so far. In brief, citizen right protection must operate with nation & social order measurement through legislative law commandment in any social & change situation significantly.

Keywords; Right Assurance; Right Protection; Arrested; Arresting; Suspect

บทนำ

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามธรรมชาติและตามหลักกฎหมายต่างๆ ที่รับรองไว้ ซึ่งหลักประกันสิทธิและเสรีภาพเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรการจำกัดสิทธิการควบคุมหรือขังบุคคลใดๆ จะกระทำได้อีกกฎหมายยกเว้นให้กระทำได้นั้น แต่อย่างไรก็ตามบุคคลทุกคนอาจต้องเข้าสู่มาตรการดังกล่าวได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ แต่การกระทำผิดกฎหมายก็ยังคงมีอยู่ นอกจากนั้นรัฐยังมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้เป็นกลไกควบคุมการระบาดของโรคไวรัสซึ่งก็มีโทษทางอาญาอันเป็นความผิดเช่นกัน เช่น พ.ร.บ. โรคติดต่อ พ.ศ.2558 เนื่องจากรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการในการจรรโลงไว้ซึ่งมาตรการต่างๆ ที่จะรักษาความสงบและป้องกันป้อมปราการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดขึ้น ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้รัฐอาจจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมายที่เข้าไปกระทบสิทธิของบุคคลได้ทั้งๆ ที่ทุกคนได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามหลัก (Presumption of innocence) ซึ่งการดำเนินการโดยรัฐ (Public Prosecution) จะเริ่มตั้งแต่การจับผู้ถูกจับ เพื่อเข้าสู่มาตรการสอบสวน สืบคดีและฟ้องบุคคลดังกล่าวต่อศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีและมาตรการบังคับโทษทางอาญาต่อไป ดังนั้นมาตรการต่างๆ ที่กระทบสิทธิของประชาชนรัฐจึงบัญญัติเป็นหลักประกันว่าต้องมีหมายหรือคำสั่งที่ออกจากศาล ทั้งนี้จะต้องมีเหตุเพียงพอจากพยานหลักฐานเบื้องต้นที่เจ้าหน้าที่รัฐนำพิสูจน์ต่อศาล เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยหมายหรือคำสั่งของศาล เช่นการจับกุมซึ่งหน้า เป็นต้น ตามที่กล่าวมานั้นเป็นกรณีของผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่มาตรการตามกระบวนการยุติธรรมที่รัฐเป็นฝ่ายดำเนินการก่อน แต่ในบางกรณีที่ผู้ต้องหาหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยที่ยังไม่มีหมายจับของศาลอาจเข้าพบพนักงานสอบสวนเองอันถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของปัจเจกชน เนื่องจากในทางปฏิบัติหากพนักงานสอบสวนมีตัวผู้ถูกจับตามหมายจับจะต้องมีการดำเนินการควบคุมหรือขอศาลออกหมายขังต่อไปอันกระทบสิทธิของบุคคลทั้งนี้หลักประกันสิทธิของบุคคลดังกล่าวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการบัญญัติรับรองไว้ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม โดยบทความนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงสิทธิของบุคคลที่เข้ามอมตัวโดยไม่มีหมายจับโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในช่วงการระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งปัจจุบันแม้จะมีกฎหมายบัญญัติที่เป็นหลักประกันสิทธิไว้แต่ในบางกรณีอาจไม่มีความชัดเจนโดยการใช้อำนาจรัฐตามหลักการควบคุมอาชญากรรม Crime Control ต้องมีดุลยภาพกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (Due Process Model) ในทุกสถานการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสิทธิของผู้บุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

มาตรการทางกฎหมายถือว่าเป็นเครื่องมือของรัฐที่กำหนดกรอบ ทิศทาง ในการควบคุมสังคมให้มีความสงบสุข แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมา ย่อมมีสิทธิที่ดีในตัวมนุษย์มา ซึ่งในที่นี้หมายความว่ารวมถึง อิสระภาพ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเองแม้ทั้งระบบจะเป็นเรื่องการใช้อำนาจของรัฐในการจัดการด้านความยุติธรรม โดยว่าด้วยการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมในการค้นหาความจริง การลงโทษ หรือการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งการใช้อำนาจของรัฐ

ดังกล่าวนี้ต้องไม่ล่องล้าสิทธิของประชาชน เนื่องจากเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ใดก็ไม่สามารถจะเมิดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial system) มีการแบ่งแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง และการพิจารณาคดีออกจากกัน และองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ทั้งสองประการต้องแยกจากกันทำให้เปลี่ยนฐานะของผู้บุคคลที่ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจากกรรมในคดี (Procedural object) ขึ้นเป็นประธานในคดี (Procedural subject)

แนวคิดและหลักการพิจารณาของ สิทธิ

แนวคิดในเรื่อง สิทธิมนุษยชน(Human Rights) เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปนับตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติเป็นต้นมาและมีหลักเกณฑ์หรือกฎหมายที่นานาอารยประเทศได้นำไปบังคับใช้ภายในประเทศตนเองอย่างมากมาย คำว่าสิทธิมนุษยชนและคำอื่นๆที่ใกล้เคียงกันเช่น สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์(Fundamental Rights) ซึ่งคำกล่าวเหล่านี้ก็ไม่ได้มีการจำกัดความไวชัดเจนสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงความหมาย หรือแนวคิดที่เป็นบ่อเกิดหลักการในการคุ้มครองสิทธิในปัจจุบัน ซึ่งความหมายของคำว่า สิทธิ สามารถแยกออกอธิบายได้ 2 ความหมายคือ 1.ความหมายของสิทธิตามธรรมชาติ 2.ความหมายของสิทธิตามกฎหมาย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. สิทธิตามกฎหมาย

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย อาจจะเป็นตามกฎหมายสูงสุดเช่น ตามตามรัฐธรรมนูญ หรือ กฎหมายอื่นที่มีการรับรองให้กระทำได้ โดยจะเห็นได้ว่าจะเป็นอำนาจอันชอบธรรมหรือไม่สิ่งที่ต้องพิจารณาคือมีกฎหมายให้การรับรองหรือไม่ นอกจากนั้นก็ยังมึนักวิชาการหลายท่านที่ให้นิยามความหมายของสิทธิไว้ เช่น

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความหมายของสิทธิว่า “สิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้รวมถึงหน้าที่ที่จะไม่รบกวนก่สิทธิหรือหน้าที่ที่จะต้องกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามสิทธินั้นรองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศวพิชญ์ ได้ให้ความหมายว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจ ที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นต้นว่าอำนาจที่รับรองให้บุคคลหนึ่งในการที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน เช่น การเรียกร้องให้ชำระเงินหรือละเว้นการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามอำนาจที่ตนมีอยู่ หรือมีผู้ให้นิยามความหมาย ของสิทธิ ไว้อีกความหมายหนึ่ง คือ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ว่า หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้บุคคลอื่นกระทำหรืองดเว้นกระทำต่อตนได้ตามสิทธินั้น และจะส่งผลให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำเช่นกัน

จึงสรุปความหมายของสิทธิตามกฎหมาย (Legal rights)ได้ว่า คือ สิ่งที่ต้องมีกฎหมายรับรองไม่ว่าจะเป็นกฎหมายประเภทใดก็ตาม หรือ เหตุที่ก่อให้เกิดอำนาจกระทำได้โดยมีพื้นฐานมาจากกฎหมายบัญญัติรับรองไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่มีต่อทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย หรือแม้กระทั่งในชื่อเสียงของบุคคลเหล่านั้น

2. สิทธิตามธรรมชาติ

สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) หมายถึง สิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มนุษย์มีความชอบธรรมที่จะทรงสิทธินั้นและพึงมี โดยมีนักวิชาการบางท่านได้กล่าวถึงสิทธิตามธรรมชาติไว้ว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิที่ว่ามีได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์ได้” ทั้งนี้สิทธิตามธรรมชาติอาจมีที่มาจากเหตุผลต่างๆดังต่อไปนี้

1. หลักของเหตุและผล (Rationalism) ถือว่า สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลักของเรื่องความเป็นจริงที่ไม่สามารถโต้แย้งได้ หรือเปลี่ยนแปลง โดยมีรากแนวคิดมาจาก หลักกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งยืนยันว่ามนุษย์จะต้องมีสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างไรบ้าง เช่น อาจได้รับความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือแม้กระทั่งการได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียมกัน

2. หลักของความชอบธรรม (Legitimism) มีการในการอ้างไว้ซึ่งสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อคุ้มครองมนุษย์ จากการปกครองของผู้ปกครองหากการปกครองนั้นเป็นไปโดยฉ้อฉล ฝ่ายมนุษย์ทั้งหลายที่ถูกปกครองย่อมมีอำนาจโดยชอบธรรมที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าว หลักการนี้ ปรากฏชัดเจนในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence) โดยมีคำกล่าวที่ว่า “เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลเป็นผู้ทำลายจุดมุ่งหมายเหล่านี้ ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะเปลี่ยนแปลง หรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียได้ และสถาปนารัฐบาลขึ้นใหม่ เพื่อให้ดำเนินตามหลักการและมีอำนาจสร้างสรรค์ความปลอดภัยและความผาสุกให้เกิดขึ้นได้”

3. หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) โดยแนวความคิดนี้มีว่า สิทธิตามธรรมชาติได้บังเกิดขึ้นพร้อมกับความเป็นมนุษย์คือ เกิดพร้อมกับการมีสภาพบุคคล ไม่มีใครสามารถที่จะเพิกถอน หรือ เปลี่ยนแปลงแก้ไขประการใดได้ ฝ่ายรัฐเองต่างหากที่จะต้องสนองความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยแนวคิดนี้ได้มีการกำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเวอร์จิเนีย (Virginiam Declaration of Rights) ข้อความตอนหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ “โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนเป็นผู้อิสระอย่างเสมอกัน มีสิทธิมีอาจถูกยกเลิกเพิกถอนได้ ทั้งนี้ไม่ว่าโดยการตกลงใดๆ”

หลักประกันนี้ก็เป็นที่ยืนยันว่าเมื่อสังคมมนุษย์ต่างจะต้องแย่งชิง เอารัดเอาเปรียบกัน สิ่งที่ยืนยันและเป็นหลักประกันที่จะให้ความยุติธรรมได้ก็คือสิทธิตามธรรมชาตินี้เองที่ฝ่ายรัฐจะต้องพยายามผลักดันให้เกิดการบังคับใช้ให้สมศักดิ์กับความเป็นมนุษย์ในสังคมนั้นๆต่อไป

3. ความหมายของสิทธิในแง่สิทธิมนุษยชน

ในความเป็นจริงแล้วแม้สิทธิมนุษยชน (Human Right) จะมีความเป็นมาพร้อมกับการกำเนิดขึ้นของมนุษย์ แต่ที่มีการแพร่หลาย เมื่อมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ โดยจะปรากฏในอารัมภบทได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติว่า “เพื่อเป็นการยืนยันและให้การรับรองถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ” แต่อย่างไรก็ตาม ในปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ก็ไม่ได้มีการนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ แต่มีการจำแนกไว้เป็นสิทธิในด้านต่างๆ

เท่านั้นสิทธิมนุษยชน เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย และต่างเห็นพร้อมกันว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีความใกล้ชิดอย่างยิ่งกับกฎหมายธรรมชาติ เนื่องจากรากฐานแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน มีหลักการว่าเป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่ มีมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมา และคล้ายกับหลักกฎหมายธรรมชาติที่มีหลักการว่า เป็นกฎหมายที่ใช้ได้ไม่มีการจำกัดเวลา ไม่มีขอบเขตในส่วนของการสถานที่บังคับใช้ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมีวิวัฒนาการที่ยาวนาน แต่ละยุคสมัยอาจมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ตามความเชื่อหรือปรัชญาของยุคนั้นๆ

พัฒนาการด้านการคุ้มครองสิทธิสู่กติกาสากล

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาถือได้ว่ายุคนี้เป็นยุคแห่งอุดมการณ์ แนวคิดหรือลัทธิทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบสังคมนิยม ก็ได้ถือกำเนิดขึ้น สิทธิธรรมชาติได้รับการเพิ่มเติม เพื่อเป็นการเคารพในปัจเจกบุคคล ภาครัฐจึงมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสาธารณะต่างๆ ให้กับประชาชน เมื่อมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 1945 โดยวัตถุประสงค์ที่มีการก่อตั้งประการหนึ่งคือ “เพื่อทำความร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน และส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลฐานสำหรับทุกคนโดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ศาสนา ภาษา เป็นต้น

ความสูญเสียและความโหดร้ายทารุณที่ทั่วโลกได้รับภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มประเทศที่เป็นฝ่ายชนะสงครามได้ตระหนักถึงหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้นอันนำมาสู่เอกสารสำคัญคือ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่างๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 ซึ่งแม้เอกสารดังกล่าวนี้จะไม่ใช่นิติสนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ก็ถือว่าเป็นปฐมบทอันสำคัญให้แต่ละประเทศยอมรับในทางประเพณีแต่ต่อมาได้มีการออกกติการะหว่างประเทศในหลายๆฉบับเป็นลำดับ โดยต่อมามีสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนทั้งหมด 9 ฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมีการบัญญัติไว้ใน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ทั้งนี้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 โดยมาตรฐานบางข้อที่เกี่ยวกับการจับ ควบคุมบุคคลในคดีอาญามีการกำหนดไว้ในข้อ 9 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกกลั่นแกล้งเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
2. ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

3. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

4. บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

5. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากหลักการ ICCPR ข้อ 9 อาจกล่าวภาพรวมถึงสิทธิต่างๆที่เป็นหลักประกันของบุคคลเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับในการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม เช่น การสอบสวนจะต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรมและการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ด้วยความเสมอภาคต่อหน้าศาลที่มีความอิสระเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

2. สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การดำเนินการต่างๆก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดผู้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะต้องมีหลักประกัน เช่น การได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นต้น

3. สิทธิในการต่อสู้คดี เช่น สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล สิทธิในการมีล่าม เป็นต้น

หลักประกันสิทธิของบุคคลในคดีอาญารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาถือว่ามีกรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาค้างสำคัญโดยจะเห็นได้ว่าการตรากฎหมายและการแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องการสร้างหลักประกันสิทธิของบุคคลในคดีอาญาโดยเฉพาะผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้หลายกรณีซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นก่อนการพิจารณาคดีถือว่าเป็นต้นธารแห่งความยุติธรรมและจำต้องมีหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เบื้องต้น แม้จะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 และ 2550 แต่รัฐธรรมนูญที่บังคับใช้ในปัจจุบันคือฉบับ พ.ศ.2560 ก็ยังคงยืนยันหลักการอันเป็นสาระสำคัญในการสร้างหลักประกันสิทธิของบุคคลในคดีอาญาดังบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 28 “ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

มาตรา 29 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญนี้เองจะเห็นได้ว่าการบัญญัติหลักประกันสิทธิของบุคคลเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสอดคล้องกับมาตรฐานสากลพอสมควรแต่อย่างไรก็ตามกฎหมายที่บังคับใช้ในภาคปฏิบัติจะต้องมีการบัญญัติไว้หรือในทางปฏิบัติต้องไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการอันเป็นมาตรฐานเช่นกัน

หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากหลักประกันตามหลักสากลและตามรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองไว้สิทธิของบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่รัฐใช้ในภาคปฏิบัติโดยผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะหลักประกันสิทธิของบุคคลในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีเท่านั้น (Pre trial Stage) เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐจะเข้ามามีบทบาทในการเป็นฝ่ายดำเนินการโดยผ่านมาตรการการจับ การควบคุมตัว การขัง หรือการสอบสวนแจ้งข้อหาต่างๆโดยขั้นตอนนี้มีการวางหลักประกันสิทธิของบุคคลไว้ดังนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิตามกฎหมายเมื่อถูกดำเนินคดี

สิทธิตามข้อนี้ เป็นสิทธิที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับทราบว่าตนเองมีสิทธิอย่างไรบ้างตามกฎหมาย ฝ่ายรัฐเองต้องแจ้งสิทธินี้ให้แก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาทราบ ก่อนที่ผู้ต้องหาจะกล่าวถ้อยคำอื่น ๆ ออกมา ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาด้วย ทั้งนี้จะต้องด้วยว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ให้การด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิมากมายที่กฎหมายคุ้มครองแต่ทราบใดที่ผู้ต้องหาไม่ทราบสิทธิดังกล่าวแล้วก็ไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิทธินั้นได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงมีการกำหนดให้เจ้าพนักงาน มีหน้าที่ที่จะต้องสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาทราบ

มาตรา 7/1 “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขัง มีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

(4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง”

การที่มีการแก้ไขบทบัญญัติในกฎหมายนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริงมิใช่เป็นเพียงการเขียนแบบฟอร์มไว้แล้วให้เจ้าพนักงานกรอกเท่านั้น หากไม่มีการบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานแล้ว การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาย่อมไม่สามารถที่บรรลุผลได้เป็นแน่แท้ และไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยบัญญัติไว้ในขั้นตอนการจับตามมาตรา 83 นอกจากนั้นการแจ้งสิทธิต่างๆข้างต้นกฎหมายยังบัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการแจ้งอีกครั้งในชั้นสอบสวน ตามมาตรา 134/1-4 ก่อนที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา

(2) สิทธิที่จะไม่ให้การและไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง

สิทธิที่จะไม่ให้การ (Right to Silence) และสิทธิที่จะไม่ต้องถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายต่อตนเอง (Privilege Against Self-incrimination) เป็นสิทธิที่มีความสอดคล้องกับบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาเองไม่ได้มีหน้าที่ที่จะต้องไปพิสูจน์ว่าตนเองไม่ได้กระทำความผิดหรือการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง แต่ฝ่ายที่มีหน้าที่คือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างหาก ทั้งฝ่ายรัฐเองหรือฝ่ายโจทก์ที่กล่าวหาผู้กระทำความผิดที่จะต้องมีหน้าที่ดังกล่าว

สิทธิที่จะไม่ให้การ(Right to Silence) และสิทธิที่จะไม่ต้องถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง (Privilege Against Self-incrimination) ตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ มีขึ้นเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกบังคับหรือ โดยมีการกำหนดไว้ในข้อ 21 สรุประสารสำคัญได้ดังนี้ “การบังคับให้ผู้ที่ถูกคุมขังหรือถูกจำคุกให้การรับสารภาพ หรือให้การในทางที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเองหรือผู้อื่นถือเป็นการต้องห้าม” สารสำคัญในหลักเกณฑ์ข้อนี้คือ คำว่า “ให้การรับในทางที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเองหรือผู้อื่น” มีความสำคัญคือไม่เฉพาะในเรื่องที่ไม่เป็นความจริงเท่านั้น แม้กระทั่งเรื่องนั้นอาจจะเป็นความจริง หากการให้การนั้นจะนำมาซึ่งเป็นการยืนยันการกระทำความผิดของตนหรือผู้อื่น ก็จะกลายเป็นการกดดันและจำกัดอิสรภาพบุคคลนั้นไป และสุดท้ายอาจนำมาซึ่งการแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบด้วยกฎหมายอีกทางหนึ่งด้วย ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 มาตรา 84 มาตรา 134/4 ได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ.2547 ให้เจ้าพนักงานที่ทำการจับต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวนี้ด้วย ถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิตั้งแต่มีการจับกุม เพื่อเป็นการบังคับให้เจ้าพนักงานผู้ทำการจับซึ่งมีอำนาจรัฐจะต้องดำเนินการให้ผู้ถูกจับทราบสิทธิด้วย และยังบัญญัติให้ในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ หรือกรณีที่ยังไม่มีการแจ้งสิทธิดังกล่าวถ้อยคำอื่นๆนอกจากคำรับสารภาพที่ผู้ถูกจับได้กล่าวออกไปก่อนมีการแจ้งสิทธิกฎหมายห้ามมิให้รับฟังด้วยอันถือว่าเป็นบทตัดพยานประการหนึ่ง

(3) สิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำตนในชั้นสอบสวน

สิทธิของผู้ต้องหาในกรณีนี้จะเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความ แต่อย่างไรก็ตามแม้เป็นสิทธิของผู้ต้องหา แต่ในความเป็นจริงแล้วในสถานะของการสอบปากคำอาจจะต้องอยู่ในภาวะกดดัน อาจเกิดความไม่เป็นธรรม ต่อผู้ต้องหาเองและอาจเป็นการเคลือบแคลงสงสัยในการปฏิบัติ

หน้าที่ของเจ้าพนักงานได้ว่าการดำเนินการสอบปากคำที่ถูกต้องหรือไม่ จึงต้องมีการบัญญัติให้เวลาในการสอบปากคำนั้นผู้ต้องหาจะต้องมีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เข้ารับฟังการสอบปากคำได้ อันเป็นการสร้างหลักประกัน เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการสอบสวน ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้สอดคล้องกับสิทธิของผู้ต้องหา ตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ต้องหาที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เข้ารับฟังการสอบปากคำของตนในชั้นสอบสวน รวมทั้งกรณีที่ไม่มีทนายความก็เป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดทำให้ซึ่งเป็นสิทธิอีกประการสำคัญที่รัฐจะต้องแจ้งในเบื้องต้นก่อนดำเนินการสอบปากคำให้การของบุคคลดังกล่าวทั้งนี้วิธีปฏิบัติมีการบัญญัติไว้ใน ตามมาตรา 134/1 ถึง มาตรา 134/4

(4) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิที่จะได้รับเมื่อมีการควบคุมตัวไว้โดยรัฐ หากยังไม่มี การควบคุมตัวก็ไม่มีเหตุใดที่จะต้องทำการปล่อยชั่วคราว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการได้รับการปล่อยชั่วคราวย่อมเป็นหลักประกันเบื้องต้นที่ผู้ถูกควบคุมจะได้รับ ส่วนการไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น เนื่องจากมีมูลฐานที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์โดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดจริงตามหลัก (Presumption of innocence) ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 29 และปรากฏตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่มาตรา 107 ถึง มาตรา 108/2 ในเรื่องระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวหรือข้อยกเว้นที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนหรืออาจกล่าวได้ว่าการปล่อยตัวชั่วคราวจะมีหลักประกันหรือไม่ต้องเป็นหลักส่วนการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวต้องเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น

การเข้ามาติดต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีหมายจับ

บุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยรัฐจะเริ่มเมื่อมีการจับ ซึ่งการจับตามกฎหมายอาจเป็นการจับโดยเจ้าพนักงานหรือราษฎรก็ได้ทั้งอาจเป็นการจับโดยมีหมายจับหรือไม่มีหมายจับ โดนก่อนมีการจับผู้ทำการจับต้องปฏิบัติตามกฎหมายในการแจ้งสิทธิต่างๆแก่ผู้ถูกจับ ตามมาตรา 83 มาตรา 84 ซึ่งเป็นหลักประกันเบื้องต้นในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะเป็นประธานในคดี (Procedural subject)

1. สถานะทางกฎหมายของผู้เข้ามอตัวโดยไม่มีหมายจับ

ดังที่ผู้เขียนกล่าวก่อนหน้านี้ว่าสิทธิของบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เป็นผู้ถูกจับกฎหมายมีการบัญญัติหลักประกันสิทธิที่รัฐต้องดำเนินการตั้งแต่ขั้นจับเป็นต้นไปตาม มาตรา 7/1 แต่กรณีบุคคลที่เข้ามอตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีหมายจับจะถือว่าเป็นการจับหรือไม่ เนื่องจากมีผลต่อหลักประกันสิทธิของบุคคลโดยแยกพิจารณาดังต่อไปนี้

(1) สถานะทางกฎหมายถือว่าเป็นผู้ถูกจับหรือไม่ เมื่อพิจารณาตามมาตรา 135 วรรคหนึ่ง บุคคลที่มาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวนมีทั้งกรณีถูกหมายเรียกมา ถูกส่งตัวมาเนื่องจากการจับกุม เข้าพบพนักงานสอบสวนเอง หรือ ปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา และภายหลังการแจ้งข้อหาแล้วมาตรา 135 วรรคท้าย บัญญัติในลักษณะที่ว่าผู้ต้องหาดังกล่าวไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่มี การออกหมายจับ

พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ผ่านการจับมาก่อน ในกรณีเช่นเดียวกันนี้มีการบัญญัติกฎหมายไว้ในลักษณะเทียบเคียงกันกับ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีศาลแขวง พ.ศ.2522 มาตรา 7 วรรคแรก ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในสี่สิบแปดชั่วโมง และเคยเกิดกรณีที่ผู้ต้องหาหมอบตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีหมายจับจะถือว่าเป็นการจับและต้องฟ้องต่อศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ เนื่องจากเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีในศาลแขวงต้องการให้มีการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและหากไม่สามารถฟ้องต่อศาลได้ทันและไม่มีการมัดฟ้องและไม่ได้ขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดย่อมไม่มีอำนาจฟ้องซึ่งในคดีนี้มีการฎีกาต่อศาลฎีกาและวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1997/2550 ว่าการเข้ามอบตัวแม้ไม่มีหมายจับถือว่าเป็นการจับแล้วจึงต้องฟ้องภายในระยะเวลาตามกฎหมาย เมื่อไม่ได้ทำการฟ้องภายในระยะเวลาจึงไม่มีอำนาจฟ้องเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง แต่อย่างไรก็ตามมีบางท่าน เห็นว่าการจับต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นการเข้ามอบตัวโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 135 วรรคท้ายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีการบัญญัติไว้แล้วว่าหากภายหลังทำการแจ้งข้อหาแล้วมีความจำเป็นต้องขังต้องส่งผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายขังต่อไป

(2) สถานะทางกฎหมายของบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ต้องหาหรือไม่

กฎหมายมีการบัญญัตินิยามความหมายของ “ผู้ต้องหา” ไว้ในมาตรา 2(2) ว่า “หมายความร่วมมือถึงบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังไม่ถูกฟ้องต่อศาล” ดังนั้นบุคคลที่เข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีหมายจับตามใดที่ยังไม่มีการแจ้งข้อหาตามมาตรา 134 วรรคหนึ่ง ย่อมยังไม่อยู่ในฐานะผู้ต้องหาก่อนการแจ้งข้อหาจะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเสมือนเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ ซึ่งการที่บุคคลมาปรากฏต่อหน้าพนักงานสอบสวนใช้ว่าจะเป็นผู้ต้องหาทุกกรณีไปเนื่องจากการที่พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหาว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามรูปแบบระบบกล่าวหา (accusatorial system) จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะกระทำความผิดตามที่กล่าวหา

2.สิทธิของผู้เข้ามอบตัวโดยไม่มีหมายจับ

(1) สิทธิโดยทั่วไปแม้ก่อนที่จะมีการแจ้งข้อหาบุคคลดังกล่าวจะยังไม่อยู่ในฐานะตามมาตรา 2(2) และไม่ถือว่าเป็นผู้ถูกจับที่จะได้รับหลักประกันสิทธิทั่วไปตามมาตรา 7/1 ก็ตามแต่เมื่อถือว่าบุคคลดังกล่าวได้สละสิทธิของตนเองได้ก้าวเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยถือว่าเป็นการลดต้นทุน (cost) ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลงไปย่อมมิใช่น้อยเช่นไม่ต้องออกหมายจับ ไม่จำเป็นต้องมีเจ้าพนักงานออกติดตามตัวผู้ถูกออกหมายจับดังนั้นเมื่อบุคคลใดมาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวนสิทธิอันเป็นพื้นฐานโดยทั่วไปตามมาตรา 7/1 ควรน่าจะยังประโยชน์ถึงบุคคลเหล่านี้ด้วย เช่นสิทธิในการได้รับการแจ้งสิทธิต่างๆ สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงโรคระบาดโควิด 19

(2) ในขั้นตอนการการสอบสวนเมื่อบุคคลใดมาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนทั้งสมัครใจเองหรือถูกอำนาจรัฐควบคุมมาก็ตามก่อนที่พนักงานสอบสวนจะมีการแจ้งข้อหา กฎหมายบัญญัติหลักประกันสิทธิของบุคคลดังกล่าวไว้หลายประการดังนี้

ก.สิทธิในการมีทนายความช่วยเหลือตามโดยมาตรา 134/1

ข.สิทธิในการที่จะมีบุคคลอื่นอยู่ด้วยในการสอบปากคำตามมาตรา 134/3

ค.สิทธิที่จะได้รับการแจ้งสิทธิก่อนสอบปากคำตามมาตรา 134/4

นอกจากนั้นกฎหมายยังบัญญัติผลของการที่รัฐฝ่าฝืนหากไม่ดำเนินการก่อนการแจ้งข้อหาข่มขู่ส่งผลให้พยานหลักฐานที่ได้มาไม่สามารถรับฟังได้

(3) สิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจะเห็นได้ว่าแม้บุคคลดังกล่าวจะถูกแจ้งข้อหาจน

กลายเป็นผู้ต้องหาแล้วแต่ไม่ถือว่าเป็นผู้ถูกจับเนื่องจากได้เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนเองแม้มีการแจ้งข้อหาแล้วพนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจในการควบคุมตัว หากพนักงานสอบสวนปล่อยผู้ต้องหาไปก็ไม่ถือว่าเป็นการปล่อยตัวชั่วคราวเนื่องจากการปล่อยตัวชั่วคราวจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการควบคุมตัวก่อน ซึ่งมาตรา 135 วรรคท้ายนั้นหากพนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะต้องขอให้ศาลออกหมายจับ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาดังกล่าวไปศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนอาจไม่ขอศาลออกหมายจับก็ได้ เพียงแต่ว่าหากพนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลและผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคือไม่ไปศาลที่พนักงานสอบสวนสั่งพนักงานสอบสวนอาจจับผู้ต้องหารายนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายจับซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นการจับที่ต้องมีหมายจับอีกประการหนึ่งจะเห็นได้ว่า มาตรา 134 วรรคท้าย เมื่อมีกรณีที่บุคคลยังไม่มีหมายจับเข้าพบพนักงานสอบสวนเมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งหาแล้ว พนักงานสอบสวนอาจเสนอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับบุคคลดังกล่าวได้เท่ากับว่าการที่บุคคลที่เข้าพบพนักงานสอบสวนด้วยความสมัครใจเองจะต้องถูกควบคุมตัวเร็วกว่าการมีหมายจับ (ปกป้อง ศรีสนิท : 2563) แม้จะยังคงมีสิทธิการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และการที่กฎหมายบัญญัติไว้ลักษณะดังกล่าวนี้เท่ากับไม่เอื้อให้บุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่าที่ควรจะเป็นกับสิทธิของประชาชนที่เสียไป

บทสรุป

ไม่ว่าในสถานการณ์ปกติหรือในห้วงเวลาที่มีการระบาดของโรคติดต่อร้ายแรงผู้คนในสังคมอาจเป็นกระทำความผิดหรือมีความจำเป็นที่ต้องเข้าสู่มาตรการของรัฐในการสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคมแต่สิทธิของทุกคนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะอยู่ในฐานะทางกฎหมายอย่างไร รัฐต้องมีหลักประกันให้แก่ทุกคนว่าเมื่อบุคคลใดได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วสิทธิของบุคคลนั้นจะได้รับการคุ้มครองและควรมีมาตรการเชิงบวกเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนในสังคมร่วมมือกับรัฐในการค้นหาความจริงในทางอาญา ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลที่เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีหมายจับจะได้รับหลักประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเหมือนกับผู้ที่เป็นผู้ต้องหาในขั้นตอนการจับกุมก็ต่อเมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหา แต่อย่างไรก็ตามควรน่าจะมีการปรับปรุงกฎหมายให้ขยายสิทธิการคุ้มครองสิทธิโดยทั่วไปตามมาตรา 7/1 ครอบคลุมบุคคลที่เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนซึ่งสถานะตามกฎหมายยังไม่ถือว่าเป็นผู้ถูกจับเพื่อให้บุคคลทุกคนได้รับหลักประกันสิทธิเบื้องต้นเช่นสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลและสิทธิอื่นๆอันเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับรัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. แหล่งที่มา: <http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/> [13 พฤษภาคม 2564]
- เกียรติก้อง วัจนะสวัสดิ์. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: จีรรัชการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. กรุงเทพมหานคร: เตือนตุลา.
- บรรเจิด สิงคะเนติ และสมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์ .(2542) .หลักความได้สัดส่วนตามหลักกฎหมายเยอรมันและฝรั่งเศส. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ**, 1(2), 18-27.
- ปกป้อง ศรีสนิท. **สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. แหล่งที่มา <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/> 13 พฤษภาคม 2564.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.(2560).ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560).
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540** . กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วีระ โลจายะ. (2525). **กฎหมายสิทธิมนุษยชน** .กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์.(2553). **คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**.กรุงเทพมหานคร : ประกายพริก.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. **สิทธิมนุษยชน**.(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.